

Actinotia hyperici nieuw voor de Nederlandse fauna (Lepidoptera: Noctuidae)

K. N. NIEUWLAND

NIEUWLAND, K. N., 1994. *ACTINOTIA HYPERICI* NEW TO THE DUTCH FAUNA (LEPIDOPTERA: NOCTUIDAE). – *ENT. BER., AMST.* 54 (8): 158-160.

Abstract: The noctuid *Actinotia hyperici* is recorded for the first time from The Netherlands. It was caught in light-traps in Amersfoort (Province of Utrecht) and Heerlen (Province of Limburg) in 1990 and Rotterdam (Province of Zuid-Holland) in 1992. Biological and distributional data are given.

Schagerweg 98, 1751 CE Schagerbrug.

Inleiding

In de nacht van 9 op 10 mei 1990 kwam een exemplaar van *Actinotia hyperici* (Denis & Schiffermüller) (fig. 1) in mijn lichtval (een menglichtlamp van 160 W). De val stond in Amersfoort aan de zuidelijke stadsrand op een balkon op de derde etage van een laagbouwflat en was gericht op het zuiden. De weersomstandigheden voor en op de vangdatum waren gunstig voor de vliegactiviteit van nachtvlinders: de temperatuur was ongeveer 15 °C, de relatieve luchtvochtigheid lag tussen 75 en 94% en de wind was afkomstig uit zuidoostelijke richting met snelheden van minder dan 3 meter per seconde.

De heer Lempke, Amsterdam, deelde mij mede dat hem op dat moment geen vangst van deze soort in Nederland bekend was. Nadien werd bekend dat eveneens op 10 mei 1990 in Heerlen door G. Smeets een exemplaar in een vlinderval werd aangetroffen. Een derde exemplaar werd op 13 september 1992 gevangen in Rotterdam (Lombardijen) door J. A. W. Lucas (persoonlijke mededeling). Het in Amersfoort gevangen exemplaar is ondergebracht in de collectie van het Instituut voor Taxonomische Zoölogie, Amsterdam.

Identificatie

De identificatie van de vlinder was niet moeilijk. Reeds Ter Haar (1928) gaf in "Onze Vlinders" een goede afbeelding. De afbeelding in Koch (1984) is wat bleek, maar wel

duidelijk, terwijl die in Forster en Wohlfahrt (1971) in vergelijking met het in Amersfoort gevangen exemplaar aan de rode kant is.

De dieren uit noordelijke populaties (Zuid-Zweden en Denemarken) vertonen ten opzichte van die uit zuidelijke populaties duidelijke verschillen in kleur en tekening en Fibiger (1990) beschreef op basis daarvan de noordelijke ondersoort *Actinotia hyperici svendseni*. De in Nederland gevangen exemplaren behoren tot de nominaatvorm.

Biologie en levenscyclus

De rups van *Actinotia hyperici* leeft op hertshooi (*Hypericum* sp.) en met name op sintjanskruid (*H. perforatum* L.) (Koch, 1984; De Turck, 1993). In Scandinavië en in West- en Midden-Europa komt *A. hyperici* in twee generaties voor: de eerste tussen half mei en half juni en de tweede in augustus en september. In Zuid-Europa zijn er drie mogelijkheden: van april tot mei, van juli tot augustus en van september tot oktober (Fibiger, 1990).

Verspreiding

Ter Haar (1928) vermeldde Zuid- en Midden-Europa en Klein-Azië als verspreidingsgebied en volgens Forster en Wohlfahrt (1971) vliegt de soort lokaal en meestal in gering aantal op droge en warme plaatsen in het centrale en zuidelijke deel van Midden-Europa. L'Homme (1935) geeft voor Frankrijk vooral het

Fig. 1. *Actinotia hyperici*, Amersfoort, 10.v.1990, leg. K. N. Nieuwland (coll. Zoologisch Museum, Amsterdam).

midden en zuiden als vlieggebied aan. Koch (1984) vermeldt de soort als een "zuidelijke" soort, die slechts in enige warme zuidelijke Middeneuropese gebieden voorkomt en in het noordelijke laagland ontbreekt.

In België werd *A. hyperici* voor het eerst in 1987 gevangen (De Turck, 1988). In 1991 werd de soort daar opnieuw waargenomen (acht exemplaren in september) (De Turck, 1993) en in de loop van 1992 werden er in totaal 19 exemplaren genoteerd, met een top van 13 stuks in juli (Vermandel, 1993).

In Duitsland werd *A. hyperici* vanaf 1988 regelmatig uit het Ruhrgebied vermeld, waar in 1991 voor het eerst een rups werd gevonden (Wirooms, 1993).

Svendsen & Fibiger (1992) geven een gedetailleerde kaart van de Europese verspreiding van *A. hyperici* (fig. 2).

Discussie

Fibiger (1990) voert een verklaring aan voor de huidige verspreiding van *Actinotia hyperici*. Tijdens de laatste glaciële periode zouden twee delen van de interglaciële populatie in verschillende richtingen zijn gedreven: één richting Centraal-Azië en één richting Middellandse Zeegebied. De huidige verspreiding zou de weerspiegeling zijn van de postglaciële herkolonisatie van het verspreidings-

gebied van voor het laatste glaciaal. De recente vondsten in België, Duitsland en Nederland zouden er op kunnen duiden, dat dit proces nog steeds gaande is, misschien begunstigd door de recente relatief warme periode.

Dankwoord

Gaarne wil ik de heer B. J. Lempke, Amsterdam, bedanken voor zijn goede raad, de heren J. A. W. Lucas, Rotterdam en G. Smeets, Heerlen voor aanvullende informatie en de heer R. de Vos, Zaandam, voor zijn adviezen inzake deze publikatie.

Literatuur

- FORSTER, W. & T. A. WOHLFAHRT, 1971. *De Schmetterlinge Mitteleuropas, IV, Eulen (Noctuidae)*: 1-329. Franckh'sche Verlagshandlung, Stuttgart.
- FIBIGER, M., 1990. *Noctuidae Europaeae I, Noctuinae*: 5-208. Entomological Press, Soro.
- HAAR, D. TER, 1928. *Onze Vlinders*: 1-487. Thieme, Zutphen.
- KOCH, M., 1990. *Wir bestimmen Schmetterlinge*: 5-792. Neumann-Neudamm, Melsingen.
- L'HOMME, L., 1935. *Catalogue des Lépidoptères de France et de Belgique. I. Macrolépidoptères*: 1-800. L'Homme, Paris.
- SVENDSEN, P. & M. FIBIGER, 1992. *The distribution of European Macrolepidoptera. Noctuidae I, Noctuinae 1*: 1-293. European Faunistical Press, Copenhagen.
- TURCK, A. DE, 1988. *Actinotia hyperici* (Denis & Schiffermüller, 1775), een nieuwe soort voor de Belgische fauna (Lépidoptera: Noctuidae). – *Phegea* 16: 77-79.
- TURCK, A. DE, 1993. Verdere waarnemingen van

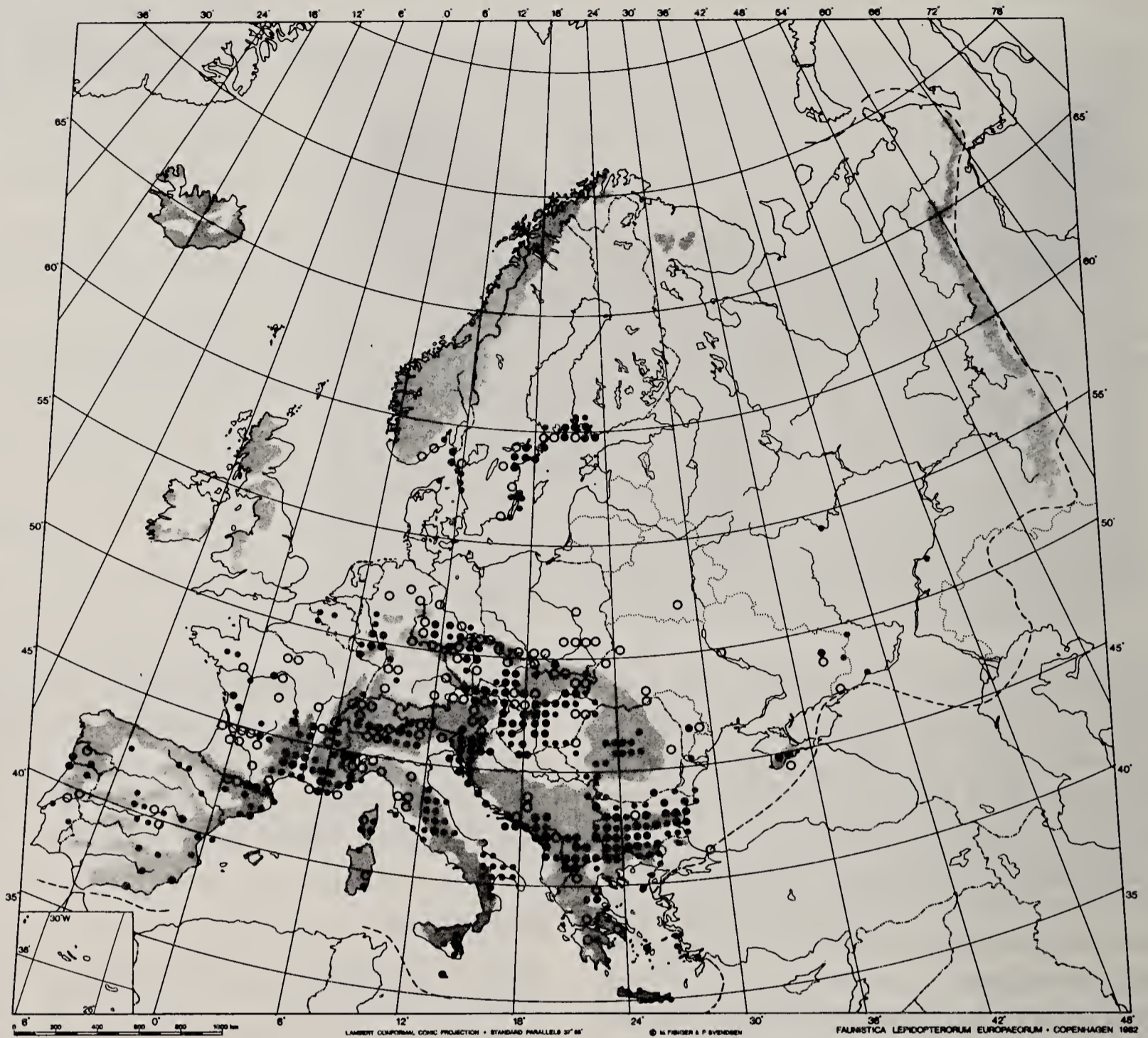

Fig. 2. Verspreiding van *Actinotia hyperici* in Europa (Uit: Svendsen & Fibiger, 1992).

Actinotia hyperici (Dennis & Schiffermüller, 1775) en *Aplocaera affirmata* (Guenée, 1857) in België (Lepidoptera: Noctuidae, Geometridae). – *Phegea* 21: 25-26.

VERMANDEL, E., 1993. Trekvinders in 1992, 9e jaarverslag (Lepidoptera). – *Phegea* 21: 47-53.

WIROOKS, L., 1993. Raupenfund von *Actinotia hyperici* (Denis & Schiffermüller, 1775) in Aachen (Lep., Noctuidae). – *Melanargia* 5: 7-8.

Geaccepteerd: 15.xi.1993.